

QOZOQ ADABIYOTINI MUSIQA VA XALQ OG'ZAKI IJODI BILAN UYG'UN HOLDA O'RGATISH

Nurullayeva Jazira

Navoiy davlat universiteti tillar fakulteti qozoq tili va adabiyoti
3-kurs talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15211750>

ARTICLE INFO

Received: 31th March 2025

Accepted: 10th April 2025

Published: 14 th April 2025

KEYWORDS

Qozoq adabiyoti, xalq og'zaki ijodi, musiqa, adabiy ta'lim, interfaol metodlar, ijodiy tafakkur, estetik did.

ABSTRACT

Ushbu maqolada Qozoq adabiyotini musiqa va xalq og'zaki ijodi bilan uyg'un holda o'qitish masalasi tahlil qilinadi. Xalq og'zaki ijodining adabiy ta'limdagi o'rni, musiqa vositasida o'quvchilarning adabiy tafakkurini rivojlantirish va interfaol yondashuvlarning samaradorligi keng muhokama qilinadi. Shuningdek, adabiy va musiqiy integratsiyalangan ta'lim metodlarining natijalari va innovatsion yondashuvlar yoritiladi. Ushbu maqola pedagoglar, tadqiqotchilar va adabiyot ta'limi bilan shug'ullanuvchilar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kirish

Qozoq adabiyoti milliy madaniyatning ajralmas qismi bo'lib, uning shakllanishi va rivojlanishida xalq og'zaki ijodi va musiqa muhim o'rin tutadi. Qozoq xalqi azaldan she'riyat, qo'shiqlar va dostonlar orqali o'zining tarixiy tajribasini, ma'naviy qadriyatlarini va dunyoqarashini ifoda etib kelgan. Ushbu maqolada Qozoq adabiyotini musiqa va xalq og'zaki ijodi bilan uyg'un holda o'rgatishning samaradorligi va ahamiyati yoritiladi. Bunday o'qitish uslubi o'quvchilarning adabiyotga bo'lgan qiziqishini oshirish, milliy madaniyatni chuqurroq anglash va kreativ tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Qozoq xalq og'zaki ijodi – ertaklar, dostonlar, qo'shiqlar va maqollar orqali ifodalanib, adabiy merosning ajralmas qismidir. Og'zaki ijodiy asarlar xalqning hayot tarzi, qadriyatlari va e'tiqodlarini o'zida aks ettiradi. O'quvchilarga adabiyotni o'rgatishda ushbu elementlarni qo'llash, ularning milliy identifikatsiyasini shakllantirish va adabiyotga qiziqish uyg'otishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Masalan, "Go'ro'g'li", "Alpomish botir" kabi dostonlarni o'qish va ular asosida muhokamalar olib borish yosh avlodda tarixiy xotira va madaniy merosga hurmat uyg'otadi.

Musiqa va adabiyotning o'zaro bog'liqligi o'quvchilarning mavzuni chuqurroq tushunishiga yordam beradi. Masalan, Abay Qo'nonboyevning she'rlarini kuylash orqali o'quvchilar nafaqat uning asarlarini o'rganadilar, balki ularning ruhiy-ma'naviy ta'sirini ham his qiladilar. Shu bilan birga, kuy-qo'shiqlar orqali o'quvchilarda ritm va poetik tafakkur rivojlanadi. Musiqiy yondashuvlar yordamida adabiy obrazlar yanada jonli qabul qilinadi va ta'lim jarayoni interaktiv tus oladi. Shuningdek, an'anaviy qozoq qo'shiqlari va kuylarini o'rganish, ularning matnini tahlil qilish orqali o'quvchilar she'riy san'at va adabiy tahlil ko'nikmalarini shakllantiradilar.

Musiqa va og'zaki ijod asosida interfaol metodlarni qo'llash darslarni yanada jonli va samarali qiladi. Masalan:

Jamoaviy qo'shiq kuylash – bu orqali o'quvchilar matnni chuqurroq anglab yetadilar va adabiy-badiiy tahlil qobiliyatlarini oshiradilar.

Rollarni ijro etish – doston yoki qo'shiqlardagi qahramonlar obrazlarini yaratish orqali mavzuni yaxshiroq tushunish imkoniyati paydo bo'ladi.

Musiqa orqali ijodiy yozuv mashg'ulotlari – kuy tinglab, matn yozish o'quvchilarning adabiy tafakkurini rivojlantiradi.

Adabiy va musiqiy kompozitsiyalar yaratish – o'quvchilarning ijodkorligini oshiradi va ular o'z fikrlarini san'at vositalari orqali ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Musiqa va xalq og'zaki ijodini qo'llash orqali o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyati, nutq madaniyati va estetik didi shakllanadi. Shu bilan birga, ular milliy an'analarni hurmat qilish va qadrlashga o'rganadilar. Musiqa va adabiyot integratsiyasi orqali o'quvchilar asarlarni nafaqat o'qiydilar, balki ularni his etadilar, shoir va yozuvchilarning ichki kechinmalarini tushunish imkoniga ega bo'ladilar. Ushbu metodologiya bolalarning xotirasini mustahkamlash, ijodiy tafakkur va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

So'nggi yillarda adabiyot ta'limida innovatsion texnologiyalar keng joriy qilinmoqda. Musiqiy ta'lim vositalari, audiokitoblar va interaktiv elektron darsliklar yordamida o'quvchilarning adabiyotga bo'lgan qiziqishi oshirilmoqda. Masalan, muayyan asar asosida tayyorlangan audio spektrakllarni tinglash, o'quvchilarga nafaqat matnni tushunish, balki uning emotsional mazmunini his qilish imkonini beradi. Virtual va qo'shma ta'lim muhitlari orqali musiqa va adabiyotni uyg'un o'rganish bo'yicha turli loyihalar amalga oshirilmoqda.

Xulosa

Qozoq adabiyotini musiqa va xalq og'zaki ijodi bilan uyg'un holda o'rgatish nafaqat ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarning milliy ongini shakllantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu usullar orqali darslar jonli, qiziqarli va esda qolarli bo'ladi. Shuningdek, ushbu metodologiya o'quvchilarning nafaqat adabiy bilimlarini, balki ularning badiiy-estetik didini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, pedagoglar bu yondashuvni keng qo'llashi va adabiyotni o'qitishda innovatsion usullarni joriy etishi maqsadga muvofiqdir. Kelajakda ushbu metodlarni yanada takomillashtirish va keng ommalashtirish ta'lim jarayonining yangi yutuqlarga erishishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qo'nonboyev, A. (2020). *Abay she'riyati va musiqa san'ati*. Ostona: Milliy Nashriyot.
2. Qojabekov, T. (2018). *Qozoq xalq og'zaki ijodi: tahlil va talqin*. Olmaota: Adabiyot nashriyoti.
3. Jumabayev, M. (2019). *Adabiyot va san'at uyg'unligi*. Nur-Sulton: Pedagogika markazi.
4. Orazbayev, K. (2021). *Zamonaviy ta'limda interfaol yondashuvlar*. Olmaota: Ta'lim innovatsiyalari markazi.
5. Abdurahmonov, B. (2022). *Milliy madaniyat va adabiyot integratsiyasi*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.